
Z HISTORIE

Historie Psychiatrické společnosti Česko (slovenské) lékařské společnosti J. E. Purkyně v letech 1980–2004

Baudiš P.

ÚVOD

O založení, vývoji, činnosti a osudech Psychiatrické společnosti československé, a od r. 1993 České lékařské společnosti J. E. Purkyně, byla podána řada popisů a svědectví: Vondráček, Hanzalová [1, 2], Vencovský [3], Mečíř [4, 5], Baudiš [6], Blahoš, Ticháček [7], Raboch, Baudiš [8, 9], Černý [10]. Její historie je v časopise Česká a slovenská psychiatrie (od r. 1993 Česko-slovenská a v poválečném období československá) psychiatrie zachycena až do r. 1979.

Čas se ovšem nezastavil a snad není na škodu zachytit i nedávný, poslední vývoj společnosti od r. 1980, v němž se zrcadlí i osudy celé česko(slovenské) psychiatrie a i osudy Česko(slovenska).

Východiskem tohoto historického přehledu byly dokumenty v archivu československé a od r. 1993 české psychiatrické společnosti [11], časopis Česká a slovenská psychiatrie, doplněné o vzpomínky pamětníků a o osobní zážitky.

V osmdesátých letech vládla v Československu již páté desetiletí Komunistická strana Československa. Hospodářství stagnovalo a mělo nevhodnou strukturu. Trh byl omezený, bez konkurence. Stát zchudl. Byly sice zaručeny bazální ekonomické podmínky a vysoká zaměstnanost, ale životní úroveň stagnovala. Občané si rovni nebyli. Svoboda myšlení a slova byla omezená, a to i mezi straníky. Proklamovaným ideálům komunismu nevěřil snad již nikdo. Země byla záměrně zcela izolovaná od západního světa. Policie měla velikou moc. Mnoho lidí emigrovalo. Mimo spřátelené země se cestovalo s velkými obtížemi a jen na zvláštní povolení a draze. Při zákonem stanovené pracovní povinnosti činila pracovní neschopnost pouhá 3–4 %. Lidé si vytvářeli vlastní soukromý život a radosti. Dobrovolná občanská iniciativa prakticky neexistovala. Lidé upadali do lhostejnosti bez víry ve změnu poměrů. Zdravotnická péče byla sice všeobecně dostupná, bezplatná, v některých oblastech úspěšná, ale průměrný věk dožití byl nízký (67 let u mužů).

V r. 1980 bylo zdravotnictví, stejně jako celý ostatní občanský a politický život, centrálně řízen a přísně plánován. Centrální úřady, resp. politická

reprezentace KSČ, rozhodovaly i ve zdravotnictví o téměř všech finančních i personálních otázkách, o rozvoji jednotlivých medicínských oborů i o jejich představitelích. Psychiatrie byla do určité míry „tabu“. Mnoho se o psychických poruchách a problémech veřejně nehovořilo a nediskutovalo. Byla jaksi „za oponou“ běžného života se svými medicínsko-spoločenskými problémy jako jsou sebevražednost, alkoholismus a jiné závislosti, kriminalita a prostituce, sociální potřeby chronicky duševně nemocných, gerontopsychiatrie a další. Nové léky s k nám dostávaly s několikaletým zpožděním. Vývoj v sociální a psychiatrické péči byl směřován hlavně k ústavním zařízením. Lidská, patientská práva a práva duševně nemocných, stejně jako otázky lékařské etiky, byla témata zcela nepřijatelná, a tedy téměř zakázaná. Někdy bývala psychiatrická zařízení a psychiatrie využívána i proti odpůrcům režimu jednak nálepkováním, diskriminací, jednak internací.

Psychiatrická společnost byla od vstupu do České lékařské společnosti (dále ČLS) v dubnu 1951 jen sekcí ČLS a nebyla tedy jako dříve samostatnou právní osobou. To mělo své výhody (administrativní záležitosti, evidenci členů, plánování, finance) i své nevýhody (omezené rozhodování, kontrola personálního výběru funkcionářů společnosti) a odráželo se to v některých oblastech (vysílání členů na zahraniční cesty, přijímání zahraničních odborníků, výběr vědeckých kontaktů, účast a činnost v mezinárodních organizacích). Často nezbývalo než taktizovat a vybírat mezi danými možnostmi nejméně špatné a apelovat a protěžovat hlediska více odborná než ideologická.

HLAVNÍ ČINNOSTI VÝBORU, ČLENSTVÍ V MEZINÁRODNÍCH ORGANIZACÍCH

V 80. letech byl předsedou Psychiatrické společnosti prof. J. Mečíř, zvolený do čela výboru v r. 1973, když prof. Vencovský neprošel sítí normalizačních pravidel a zákazů. Vědeckým sekretářem byl doc. K. Dušek. Na nich spočívala většina práce výboru a odpovědnosti. V té době měla Psychiatrická společnost 1245 (v r. 1978), resp. 1418 (v r. 1982) a 1556 (v r. 1983) členů a byla 6., resp. 4. největší společností ČLS.

Výbor Psychiatrické společnosti ČLS J. E. Purkyně pracoval od r. 1973 do r. 1990 ve složení: prof. Mečíř, předseda, doc. Dušek, vědecký sekretář, členové: prof. Dobiáš, prof. Vencovský, prof. Náhunek, prof. Zapletálek, doc. Škoda, doc. Švestka, doc. Peterová, prim. Čepička, dr. Mrázek, prim. Hřebíček, dr. Dobiášová, dr. Srnec.

Podle stanov ČsLS existovala jak Česká, tak Slovenská, ale i (formální) Československá psychiatrická společnost. Všechny byly reprezentovány svými výbory. Výbor České společnosti se scházel pravidelně každý měsíc kromě prázdnin. Československý výbor zasedal 1–3x do roka. Byli zde zastoupeni předseda, vědecký sekretář a další 2 členové obou národních výborů. Za slovenskou stranu se práce federálního výboru účastnili hlavně doc. Pogády, doc. Žucha, doc. Molčan a prim. Wiedermann. Členství v České (ev. Slovenské) psychiatrické společnosti automaticky vytvářelo i členství ve společnosti československé. Do agendy federální společnosti patřily: mezinárodní styky, otázky společného časopisu Československá psychiatrie, koordinace vzájemných akcí a udílení čestných poct. Federální uspořádání trvalo až do konce r. 1992, kdy vznikla samostatná Slovenská republika.

Hlavní náplní činnosti výboru a jednotlivých sekcí společnosti byla organizace domácích a mezinárodních odborných sjezdů a konferencí, výběr a schvalování zahraničních odborníků, kteří byli zváni k přednáškám, doporučování členů k účasti na zahraničních setkáních (které současně umožňovalo nákup zahraničních valut), navrhování čestných poct (čestná členství Psychiatrické společnosti a ČLS, pamětní medaile ČLS, Kuffnerova cena za nejhodnotnější publikovanou práci v oboru, členství v zahraničních společnostech). Všechny tyto návrhy byly schvalovány předsednictvem ČLS. Zahraniční hosté na sjezdech museli být určováni podle poměrného klíče mezi účastníky ze západních a z tzv. socialistických zemí (1:3 až 1:1). Mezi lékařskými společnostmi socialistických zemí existovala výměna pracovníků prostřednictvím tzv. bezdevizových výměnných dnů. Hostitelská společnost v zahraničí platila našim účastníkům několikadenní pobyt, což bylo reciproční. Dohody byly podepsány s Německou demokratickou republikou, Maďarskou lidovou republikou, Bulharskou lidovou republikou a Polskou lidovou republikou.

Sovětská psychiatrie se snažila jak o reprezentaci, tak o uplatnění svého vlivu. Pro mladé psychiatry byla pořádána v SSSR Všesvazová škola psychiatrů, v níž čeští psychiatři participovali v letech 1979, 1981 a 1983. Postupně se mohli účastnit i jiných evropských setkání (např. v r. 1988 se v rakouském Bad Gaststein zúčastnili 3 naši psychiatři „Zimního setkání o schizofrenii“).

Československá psychiatrická společnost byla

kolektivním členem několika mezinárodních sdružení: Světové psychiatrické asociace (WPA) (1966–1983 a opět od r. 1989), International Association for Child Psychiatry and Allied Professions (AChPAP), Světové federace duševního zdraví (WFMH), International Council on Alcohol and Addiction (ICAA) a Union of European Pedopsychiatrists. Československou psychiatrii v nich reprezentovali doc. Pogády a doc. Škoda (WPA), MUDr. Hřebíček (WFMH), doc. Skála (ICAA), prof. Mečíř (UEP). V orgánech AChPAP naše pedopsychiatrie zastoupena nebyla. Žádost výboru o členství v European Collegium Neuropsychopharmacologicum (ECNP), z roku 1987, již nebyla v r. 1989 vyřízena.

Mimo to existovalo v některých mezinárodních organizacích i členství individuální. To ale podléhalo zvláštnímu souhlasu a prověření jak žadatele, tak i mezinárodní organizace. Kupř. v r. 1983 nebylo schváleno ČLS členství brněnského pedopsychiatra prim. Vrzala v Mezinárodní akademii pro výzkum poruch učení (IARLD) s odůvodněním, že jeho syn emigroval.

Naopak členství v jiných organizacích bylo ČLS protěžováno (International Physicians for the Prevention of Nuclear War), ale bez většího úspěchu přesto, že šlo o hnutí proti jaderným pokusům. Bylo totiž zjevné, že důvody politické převažují nad důvody odbornými a humanitárními.

Kolektivní, ale i individuální členství v mezinárodních vědeckých organizacích bylo schvalováno, regulováno i kontrolováno předsednictvem ČLS podle poměrně přísných pravidel. ČLS proplácela za kolektivní členství poplatky, individuálním členům umožňovala nákup deviz v kurzu, který byl příznivější než kurz oficiální.

PRACOVNÍ SCHŮZE, KONGRESY, SJEZDY A KONFERENCE

Značnou aktivitu vyvíjela Psychiatrická společnost a její sekce v 80. a dalších letech na poli odborných a vědeckých setkání. Uspořádala celou řadu kongresů, sjezdů, konferencí a symposií.

Již od padesátých let pořádala Psychiatrická společnost pravidelné vědecko-pracovní schůze vždy první středu v měsíci v Praze a od počátku sedmdesátých let přibýly i dopolední odborné semináře. V přípravě programu se střídaly jednak sekce společnosti, jednak jednotlivá lůžková psychiatrická zařízení.

Přehled nepravidelných aktivit společnosti (setkání pořádaná sekcemi společnosti budou uvedena níže) vyhlíží takto a představuje nezištnou a chvályhodnou práci obětavých funkcionářů i členů společnosti.

Přehled celostátních sjezdů Československé psychiatrické společnosti:

I. 1958, Mariánské Lázně,

- II. 1960, Praha,
- III. 1966, Brno,
- IV. 1969, Praha,
- V. 1978, Brno,
- VI. 1978, Košice.

Od r. 1980 další:

- VII. Hradec Králové, 19.–21. 5. 1980 (organizoval prof. Zapletálek),
- VIII. Martin, srpen 1982 (prof. Matulay),
- IX. Praha, 24.–27. 4. 1984 (prof. Mečíř),
- X. Praha, 24.–26. 11. 1986 (prof. Mečíř).

Po desetileté pauze následovaly již pravidelně celostátní sjezdy České psychiatrické společnosti v letech 1996, 1998, 2000, 2002 a 2004, organizované prof. Rabochem a pracovníky Psychiatrické kliniky 1. LF UK a VFN vždy ve Špindlerově Mlýně. Rozdíl oproti dřívějším sjezdům byl v tom, že byly již připravovány specializovanou kongresovou agenturou BONUS a nikoli amatérsky členy-dobrovolníky Psychiatrické společnosti. Příčinou byla již značná složitost organizace, potřeba profesionality, ale i důvody ekonomické, neboť se na jejich organizaci, propagaci i finanční podpoře podílely farmaceutické a další firmy. Sjezdy byly vesměs finančně výnosné, hlavně díky subvencím a podpoře četných farmaceutických společností.

Mimo tyto domácí akce bylo uspořádáno i mnoho konferencí s mezinárodní účastí a bilaterálních setkání. Byly to:

- Bilaterální československo-sovětské psychiatrické sympozium. První setkání bylo zorganizováno v Karlových Varech 23.–25. 10. 1974 na téma „*Litioprofylaxe*“ (prof. Vencovský). Další ve dvouletých intervalech a poslední v Moskvě v r. 1982 mělo téma „*Psychofarmakoterapie afektivních poruch*“.
- V Hradci Králové se sešlo 5.–6. 9. 1983 2. čsl.-maďarské psychofarmakologické sympozium (prof. Zapletálek), které bylo uspořádáno též v Budapešti.
- VI. sympozium pedopsychiatrů socialistických zemí, Praha, 4.–6. 2. 1983 (prof. Mečíř).
- Mezinárodní kongres rodinné terapie v Praze 11.–15. 5. 1987 (prim. Boš) byl hojně navštíven (1629 účastníků z celého světa). Prezidentkou kongresu byla Virginie Satirová. Té ale předtím v r. 1979 nebyl udělen ČLS „zahraničně politický souhlas“ k uspořádání přednášek pro Psychiatrickou společnost.
- Bilateral Exchange: The American Psychiatric Association and The Czechoslovak Psychiatric Association, Joint Meeting, 1.–3. 4. 1992, Praha, a 6. 4. 1992 Bratislava [12]. Z iniciativy amerických kolegů šlo o první vzájemné setkání reprezentantů obou psychiatrických společností. Setkání bylo obesláno reprezentativní skupinou 15 čelných členů APA (např. prof. E. B. Feigelson, Dr. N. C. Andreasen, Dr. E. P. Benedek, Dr. T.

Shapiro, Dr. J. A. Talbot a další), včetně tehdejšího prezidenta Dr. L. Hartmanna. Ten byl spolu s prof. Zvolským předsedou konference. Přednášky byly publikovány v samostatném sborníku.

- Česko-francouzské kolokvium na téma „*Schizofrenie*“ se sešlo v Praze 7.–9. 1992 a druhé setkání na téma „*Duševní zdraví a lidská práva*“ se uskutečnilo v Psychiatrické léčebně Praha-Bohnice 11.–14. 5. 1994. Tématem kolokvia bylo „*Zdraví a lidská práva*“ a organizátorem byl prim. Cimický, ze strany Société Medicopsychologie její sekretář Dr. P. Marchais.
- Jednodenní společná pracovní schůze s mnichovskými psychiatry se uskutečnila 17. 9. 1993 na Psychiatrické klinice 1. LF UK v Praze (prof. Zvolský).
- Společné setkání a pracovní schůze s psychiatry Britské královské psychiatrické společnosti proběhlo v Praze v září 1994 a opět 22.–23. 4. 1997 též v Praze (prof. Zvolský).
- 16. Donausymposium v Praze 10.–13. 9. 1994 (doc. Vinař), když první z těchto tradičních setkání se uskutečnilo ve Vídni již v r. 1964 a další pak střídavě a pravidelně v podunajských a dalších zemích.
- V září 1995 proběhlo v Praze regionální sympozium Světové psychiatrické asociace (prof. Raboch).
- 10. kongres Asociace evropských psychiatrů (AEP) v Praze 28. 10.–1. 11. 2000 (prof. Raboch) s tematikou „*Growing together in Diversity*“ s 3200 účastníky.
- Symposium International Arbeitsrunde zur Geschichte der Seelenheilkunde, Praha, 16.–18. 9. 2004 (Dr. med. G. Wahl, SRN). Tématem byla „*Politika a historie péče o duševní zdraví*“.

Mimořádné postavení a poslání měly vzájemné dlouhodobé styky s polskými a s jugoslávskými psychiatry. Během dvacetiletí se uskutečnilo celkem 11 společných psychiatrických konferencí s polskými a 9 konferencí s jugoslávskými kolegy, vždy střídavě v ČSSR a v zahraničí.

Čs.-polské konference se uskutečnily:

- I. květen 1964 v Karlových Varech,
- II. září 1967 v polském Kolobřehu,
- III. říjen 1971 ve Špindlerově Mlýně,
- IV. říjen 1974 v Gdaňsku,
- V. červen/červenec 1977 v Martině,
- VI. září 1980 v Lodži,
- VII. duben v Hradci Králové,
- VIII. srpen 1986 v Krakově,
- IX. únor/březen 1990 v Praze.

Na organizaci československo-polských konferencí se podílel hlavně prof. Vencovský, sekretářem byl mnohokrát dr. Baudiš. Konferenci v Martině vedl prof. Matulay a v Hradci Králové

prof. Zapletálek. Z polské strany vzájemné styky podporovali hlavně prof. Cwynar, prof. Bilikiewicz, prof. Galuszko, prof. Rydzinski, prof. Szymusik, prof. Horodnicki a prof. Dambrowski. Přípravovaná X. polsko-československá psychiatrická konference v Kolobřehu 22.–25. 5. 1993 musela být pro malý počet zájemců zrušena.

Vřelé kontakty s jugoslávskými psychiatry zahájil a udržoval prof. Vencovský, doc. Molčan (konference v Bratislavě), prim. Chodura (konference v Čes. Budějovicích) a ze strany jugoslávské prof. Peršič a prof. Muačević, prof. Bohaček, prof. Milčinski, prof. Uglešič a prof. Raškovič.

Uskutečnila se tato vzájemná setkání:

- I. květen 1968, Karlovy Vary,
- II. květen 1970, Opatie,
- III. září 1972, Plzeň,
- IV. květen 1974, Opatie,
- V. červen/červenec 1976, Praha,
- VI. říjen 1978, Split,
- VII. srpen 1980, Bratislava,
- VIII. říjen 1982, Šibenik,
- IX. červen 1985, České Budějovice.

Setkání s polskými i s jugoslávskými kolegy byla velmi populární, v r. 1986 cestovalo do Krakova téměř 100 účastníků z ČSSR, v r. 1982 do Šibeniku přes 70 Čechoslováků. Po r. 1989 se tyto bilaterální styky ztlumily, až posléze zcela ustaly. Byly nahrazeny účastí na evropských a světových konferencích, což potvrzuje, že šlo o jakousi náhražku mezinárodních kontaktů za doby, kdy bylo obtížné volně cestovat. Tím nemá být řečeno, že vzájemné styky nebyly užitečné a plodné.

V r. 1984, po vystoupení Československa z WPA, byl podán návrh na uskutečnění samostatného kongresu psychiatrů socialistických zemí v r. 1986. Tato myšlenka se ale nikdy neuskutečnila.

Kromě setkání organizovaných Psychiatrickou společností a jejími sekcemi (viz níže) se konaly ještě některé regionální nebo tematické konference. Z nich tradičními se staly moravské Hádlíkovy dny, které v r. 1989 dosáhly své 29. reprízy a pravidelné Konference o komplexní terapii psychóz v Opavě (organizované původně prim. Strossovou, nyní prim. Tarabou). Psychologická sekce společnosti (PhDr. Srnec) věnovala svůj 18. klinicko-psychologický den 13. 12. 1982 „*Etickým problémům v klinické praxi*“. Neuskutečnil se návrh z r. 1989, aby se v Severočeském kraji pořádaly pravidelné konference ambulantních psychiatrů na počest doc. Prokúpků (1906–1983, hlavního psychiatra ministerstva zdravotnictví od r. 1957 do sedmdesátých let. V té době byla psychiatrie zařazena mezi preferované obory a došlo k velkému rozvoji ambulantní psychiatrie. Propagoval vzdělání všech lékařů v rozpoznávání psychických vlivů na onemocnění).

V r. 1991 vznikla pracovní skupina pro vytvoření zákona o duševním zdraví (iniciátorem byl prim. Rákos). Uspořádala 29. 9.–2. 10. 1993 v Psychiatrické léčebně v Praze 8 – Bohnicích Konferenci o zdravém vývoji péče o duševní zdraví za účasti zástupců holandských psychiatrů.

Samostatná Společnost pro kognitivně-behaviorální psychoterapii (prezident dr. Praško) pořádala opakovaně (v r. 2004 již čtvrtou) konferenci v Psychiatrické léčebně v Kroměříži (prim. Možný).

VZTAHY SE SVĚTOVOU PSYCHIATRICKOU ASOCIACÍ (WPA)

Československá psychiatrická společnost se stala členem WPA v r. 1966. V r. 1983 z podnětu československých politických orgánů z WPA vystoupila a v r. 1989 byla znovu přijata. Historie naší šestileté absence je zajímavá, poučná a na tehdejší dobu i typická. Ke chvále čelných představitelů WPA nutno zaznamenat, že jejich reakce byla shovívavě chápavá.

Na přelomu sedmdesátých a osmdesátých let minulého století vrcholila „studená válka“ mezi Východem a Západem a politická situace ve světě byla napjatá. V tehdejší Sovětské svazu byly medicína i psychiatrie izolovány od ostatního světa. Začala být diagnostikována zvláštní forma chronické schizofrenie, tzv. „plíživé schizofrenie“ (podle prof. Sněžněvského, prof. Morozova), která neodpovídala mezinárodním zvyklostem a standardům. Byla rozpoznávána též u osob, které se vymykaly svým chováním obvyklému jednání. Někteří odpůrci politického režimu byli tak označováni za schizofreniky a se souhlasem zvláštních komisí internováni, izolováni a nuceně léčeni.

28. 8.–3. 9. 1978 probíhal v Honolulu na Havajských ostrovech VI. světový kongres WPA za účasti asi 3000 psychiatrů [13]. Zde byla na generálním shromáždění WPA schválena tzv. „Havajská deklarace“ o etických principech psychiatrické péče, ale současně i rezoluce obviňující sovětskou psychiatrii z nedodržování zásad lékařské etiky v psychiatrii a z využívání psychiatrie proti politickým odpůrcům. Poměr hlasů byl 90 pro rezoluci, 88 proti. Od té doby byl postoj SSSR k WPA stále více rezervovanější a napjatější. Situace směřovala k vyloučení Sovětského svazu z WPA.

V r. 1983 se naši reprezentanti na sjezdu Všeobecné vědecké společnosti neuropatologů a psychiatrů SSSR v Leningradě dozvěděli, že na schůzce ministrů zdravotnictví socialistických zemí bylo rozhodnuto o vystoupení všech socialistických zemí z WPA. Výbor Psychiatrické společnosti s tímto rozhodnutím nesouhlasil a předseda prof. Mečír [14] napsal českému ministru zdravotnictví dopis s rozkladem a doporučením zachování členství ve WPA. Ke stanovisku výboru společnosti přihlédnuto nebylo. A tak tehdejší předseda Čes-

koslovenské lékařské společnosti prof. Špaček zaslal WPA oficiální dopis, který oznamoval vystoupení Psychiatrické společnosti z WPA. ČsLS byla totiž – na rozdíl od Československé psychiatrické společnosti – právníkou osobou. Odpověď WPA vyjadřovala lítost a naději, že se opět v budoucnu staneme členy WPA. Z WPA nevystoupily psychiatrické společnosti Polska a Bulharska.

V první polovině r. 1989 byly již v našem časopise zveřejňovány akce WPA. V říjnu r. 1989 se konal v Řecku v Aténách VIII. světový kongres WPA. Již v únoru téhož roku navrhoval tehdejší prezident WPA prof. Stefanis znovuoobnovení členství Československé psychiatrické společnosti ve WPA. Výbor společnosti sepsal příslušný návrh, který ale neprošel úspěšně instanční administrativní cestou, a tak zapadl.

Během jednání kongresu v Aténách se objevila možnost získat opět řádné členství Psychiatrických společností ve WPA, a to jak pro Sovětský svaz, tak i pro Československo. Po několika telefonických jednáních a výměně telegramů byly prezidentovi WPA předloženy potřebné údaje (zde se vydatně angažovali MUDr. Šrám, doc. Gebhart a doc. Škoda [23]) a generální shromáždění WPA opět přijalo Československou psychiatrickou společnost za svého řádného člena.

Československá a česká psychiatrie měly opětovně své zastoupení ve výkonných orgánech WPA. V r. 1966, a opětně v r. 1971, byl zvolen regionálním reprezentantem pro střední Evropu prof. Vencovský. V r. 1993 byl vybrán a zvolen na tento post prof. Zvolský a od r. 2002 nás reprezentuje doc. Smolík.

Propracované výukové programy WPA (o schizofrenii, depresivních poruchách, obsedantních a fobických poruchách a další) byly zařazovány v 90. letech do programu pravidelných schůzí společnosti v posluchárně Psychiatrické kliniky 1. LF UK. Ve spolupráci s WPA byl uspořádán 26.–27. 5. 2000 v Průhonicích u Prahy „*Consensus meeting*“ (a též seminář v poslanecké sněmovně Parlamentu ČR) o potřebě rozšíření léčby antipsychotiky II. generace.

Vztahy se světovou psychiatrickou organizací jsou nyní vřelé, což dokumentuje zasedání jejího výkonného výboru v červnu 2004 v Praze s následnou účastí čelných funkcionářů na Celostátním psychiatrickém sjezdu ve Špindlerově Mlýně a zvláště svěření organizace světového psychiatrického kongresu s očekávanou účastí více než 10 tis. účastníků v r. 2008 v Praze.

OCENĚNÍ VĚDECKÉ PRÁCE, ČASOPIS, UČEBNICE

Až do devadesátých let byla projevem ocenění vědecké i praktické práce pouze Kuffnerova cena za nejlepší práci, publikovanou v uplynulém roce, udělovaná výborem Psychiatrické společnosti.

Byla spojena s finanční odměnou. Mimo ni byly kvalitní publikace každoročně oceňovány i předsednictvem ČLS.

Při návštěvě delegace Americké psychiatrické asociace v r. 1992 byla uzavřena dohoda mezi Českou psychiatrickou společností a Americkou psychiatrickou asociací (APA) o udělování společné ceny mladým psychiatrům za publikaci významné výzkumné psychiatrické práce. Cena je udělována každé dva roky a její součástí je finanční podpora 3týdenního pobytu na některém z významných výzkumných pracovišť v USA.

Výbor společnosti se podílel i na udělování dalších cen za psychiatrické publikace.

V r. 1992 byla založena Vondráčková nadace, která mj. udělovala i Vondráčkovu cenu za nejlepší práci publikovanou v oblasti výzkumu a v oblasti praktických aplikací. Poprvé byla udělena v r. 1993 a od té doby je udělována každoročně. Finanční ohodnocení poskytují firmy Lundbeck a Novartis.

Firma Janssen rovněž podporuje výzkum v oblasti zdravotnictví a psychiatrie udělováním několika cen, mj. též Hanzlíčkovou cenou (prof. L. Hanzlíček, ředitel Výzkumného ústavu psychiatrického 1960–1982, autor 3432stránkové věcné a 1240stránkové jmenné Psychiatrické encyklopedie).

Česká lékařská společnost je vydavatelem časopisu Psychiatrické společnosti, jehož název se často měnil: *Revue pro neurologii, psychiatrii, fyzikální a dietetické léčení* (1904–1911), *Revue v neuropsychopatologii, veřejné hygieně a lékařství sociálním* (–1915), *Revue. Neuropsychopatologie, teorie, fyzikální medicína, veřejná hygiena, lékařství sociální, dědičnost a eugenika* (–1923), *Revue v neurologii a psychiatrii* (–1938, když v r. 1937 časopis nevycházel), *Neurologie a psychiatrie česko-slovenská* (–1940), *Neurologie a psychiatrie česká* (–1945), *Neurologie a psychiatrie československá* (–1956), *Československá psychiatrie* (–1993), *Česko-slovenská psychiatrie* (–1995), *Česká a slovenská psychiatrie (doposud)*. V r. 1981 byla uspořádána anketa o spokojenosti čtenářů s úrovní časopisu. Ovšem na obsah časopisu i vnější úpravu to žádný podstatný vliv nemělo. V r. 2000 se změnila celková úprava, obálka i formát (místo B 5 nově A 4).

Na rozvoji a vydávání časopisu se jako šéfredaktoři, ev. předsedové redakční rady, podíleli: dr. E. Wolf-Vlček (do r. 1964), dr. L. Richterová (do r. 1976), dr. F. Faltus (do r. 1977), prof. Zapletálek (do r. 1992), doc. Faltus (doposud). Česká a slovenská psychiatrie (včetně několika supplement – např. v r. 1997 byly čtyři a v r. 1999 dvě) vychází nyní nákladem 1950 výtisků a je od r. 1998 součástí členského příspěvku Psychiatrické společnosti, který činí 400,- Kč ročně plus 150,- Kč ve prospěch ČLS. V r. 1988 byl náklad 2750 výtisků. V období tzv. „normalizace“ v sedmdesátých letech

byl vydán šéfredaktorům lékařských časopisů ČLS důvěrný pokyn, že práce osob, které byly vyloučeny z KSČ, nemají být publikovány, resp. že nesmí být uváděni jako první autoři.

Celá historie našeho časopisu je výstižně podána ve zvláštním supplementu, vydaném v r. 2004 ke stoletému výročí založení [16].

Poté, co byl časopis 69 let jediným reprezentantem československé psychiatrie, dostalo se mu koncem minulého a počátkem nynějšího století konkurence: V r. 1997 počala vycházet *Psychiatrie*, vydávaná Tigis, spol. s r.o. (šéfredaktor prof. Höschl) a dále v r. 2000 *Psychiatrie v praxi*, vydavatel Solen, s.r.o. (předseda redakční rady prof. Bouček). A dále ještě komentovaná česká a slovenská verze *Archives of General Psychiatry* vydávaná v Čechách v licenci American of General Psychiatry vydávaná v Čechách v licenci American Medical Association (předseda redakční rady prof. Raboch). Od r. 2003 vycházejí nepravdivě *Acta psychiatrica postgradualia bohemia* (rediguje doc. Beran, vydavatel Galén) a konečně slovenská *Psychiatria*, čtvrtletník vydávaný *Psychiatrickou léčebnou v Pezinoku* (šéfredaktor prim. Černák). Proti jiným psychiatrickým periodikům má Česká a slovenská psychiatrie obecnější, ale i širší a pestřejší obsah: původní práce, souborné referáty, otázky praxe, dokumentační články, práce teoretické, psychologické i sexuologické a historické.

I když české učebnice *Psychiatrie* nevydávala sama *Psychiatrická společnost*, přece jen se na jejich vzniku podíleli členové naší společnosti a všechna díla jsou i výsledkem vědecké, výzkumné, publikační, přednáškové, pedagogické, osvětové, recenzní a dokumentační činnosti a byla právem oceňována orgány *Psychiatrické a České lékařské společnosti*. Po 2. světové válce vyšly u nás v nepravidelných intervalech tyto učebnice psychiatrie:

Myslivoček Z.: *Psychiatrie obecná* (1949), *Psychiatrie speciální* (1956), Myslivoček Z. a kol.: *Psychiatrie* (1956), Fischer J. a kol.: *Dětská psychiatrie* (1963), Vencovský E., Dobiáš J. a kol.: *Psychiatrie* (1976), Dobiáš J. a kol.: *Psychiatrie* (1984), Hort V., Hrdlička M., Kocourková J., Malá E. a kol.: *Dětská a adolescentní psychiatrie* (2000), Raboch J., Zvolský P. a kol.: *Psychiatrie* (2001), Höschl C., Libiger J., Švestka J. a kol.: *Psychiatrie* (2002, 2. vydání 2004).

ZMĚNY PO ROCE 1989

Po zásadních změnách politické, sociální a ekonomické situace v r. 1989 se změnilo postavení, náplň činnosti i funkce jak *České lékařské společnosti*, tak i *Psychiatrické společnosti*. V dubnu 1990 se uskutečnily nové volby výboru, které nebyly spoutány dřívějšími politickými pravidly a přís-

ným schvalovacím řízením. Na kandidátce bylo 36 jmen. Předsedou společnosti byl zvolen dr. Baudiš, vědeckým sekretářem doc. Raboch a členy výboru prof. Zvolský, doc. Kratochvíl, doc. Baštecký, prim. Vojtěchovský, prim. Kümpel, prim. Nešpor, dr. Vinař a doc. Srnec. Revizory a náhradníky byli doc. Faltus, dr. Honzák a doc. Libiger. Až na doc. Srnce tak byl vyměněn celý výbor společnosti, a to přesto, že proti jeho činnosti nebyly žádné podstatné výhrady a námitky. V té době bylo důvodem zásadních personálních změn všeobecné přesvědčení, že „funkcionáři byli příliš svázáni s bývalými politickými strukturami“.

Ve většině sekcí *Psychiatrické společnosti* – v r. 1990 jich bylo 15 – došlo rovněž k novým volbám výborů. Na činnost sekcí to ale nemělo významný vliv, kontinuita byla zachována.

Po r. 1989 se výbor stal samostatnějším v rozhodování, aktivnějším v mezinárodních kontaktech, stal se odborným poradcem Ministerstva zdravotnictví ČR, reprezentantem psychiatrie před novináři a médií, iniciátorem organizačních změn v psychiatrii, spolupracovníkem Všeobecné zdravotní pojišťovny při tvorbě nového ekonomického modelu zdravotnictví, vyřizovatelem stížností, posuzovatelem etických pochybení atd. *Psychiatrické společnosti* se postupně rozšířilo pole působnosti, zvýšil se její vliv na psychiatrii a získala tak důstojnější postavení.

Již v r. 1990 vznikla při *Občanském fóru zdravotníků* iniciativní skupina psychiatrů a psychologů, jejíž činnost koordinoval dr. Kalina. Skupina formulovala nové principy péče o duševní zdraví: pozitivní formulaci zdraví, odstranění monopolismu státu, budování nových psychiatrických služeb, nové postavení a vzdělávání zdravotnických pracovníků aj.). Tuto iniciativu převzala v r. 1992 výborem *Psychiatrické společnosti* ustavená pracovní komise, která měla za úkol vypracovat novou koncepci psychiatrické péče v ČR. Původní koncepce z r. 1953, novelizovaná r. 1977 a doplněná r. 1983, již neodpovídala současnému stavu. Po několikaleté práci mnohačlenné pracovní skupiny byla koncepce psychiatrické péče [17] jednak diskutována na Celostátním sjezdu ve Špindlerově Mlýně v r. 1998, jednak schválena výborem *Psychiatrické společnosti* a následně v listopadu 2001 i Vědeckou radou Ministerstva zdravotnictví ČR.

Záhy po uvolnění hranic a odstranění tiskové a všeobecné cenzury se počaly objevovat stížnosti a obviňování psychiatrie a některých psychiatrů ze zneužívání psychiatrické péče k politickým účelům, k diskriminaci, stigmatizaci, dehonestaci a i k izolaci politických protivníků. Výtky, stížnosti a obvinění směřovaly jak proti politickým orgánům státu, tak proti zdravotníkům a psychiatrům. Převážně se týkaly lůžkových zařízení, hlavně léčeben, a obsahem podání byly hlavně neodůvodněné hospitalizace motivované politickými záměry, svévolí tajné policie a osobními zájmy. Dále se

týkaly soudně znaleckých posudků, nesprávných diagnóz, protiprávních postupů a podobně.

O zneužívání psychiatrie z politických důvodů v ČR se již před rokem 1989 zajímala hlavně Americká psychiatrická asociace (APA), její Etická komise pro zahraničí i její Komise pro mezinárodní abusus psychiatrie a psychiatrů. Již koncem osmdesátých let vzbudily nepříznivý ohlas některé soudní kauzy v České republice, které vedly po znaleckém psychiatrickém vyšetření k sice osvobuzujícím soudním rozsudkům, ale k následnému usnesení soudu o ústavním ochranném psychiatrickém léčení. Po r. 1989 se staly předmětem nezávislého přešetřování.

Americká psychiatrická asociace vyvinula mimořádnou aktivitu k objasnění využívání psychiatrie k politickým cílům. Podnětem k tomu byla odhalení zneužívání psychiatrie v Sovětském svazu, která byla v USA široce publikována a kritizována. APA vyslala do Československa v r. 1990 opakovaně delegaci vedenou prof. Feigelssonem, která mapovala jednání a aktivity státu, psychiatrických institucí i jednotlivých psychiatrů za minulého režimu. Po četných diskusích s reprezentanty psychiatrie i pacientů konstatovala, že zneužívání psychiatrie bylo pouze výjimečné a mnohdy naopak ve prospěch nemocných.

I výbor Psychiatrické společnosti prostřednictvím vlastní etické komise (doc. Vojtěchovský, dr. Honzák, doc. Srnec) některé případy přešetřoval a nezjistil žádné hrubé porušování etických principů, nicméně určité prohřešky konstatovány byly.

Ve dvou psychiatrických léčebnách (Praha-Bohnice a Brno-Černovice) byly ustaveny tzv. „rehabilitační komise“, které přešetřovaly stížnosti na údajně nezdůvodněné psychiatrické hospitalizace. Po projednání téměř 60 stížností bylo shledáno pouze jediné pochybení. Obvodní lékařka, která doporučila hospitalizaci v psychiatrické léčebně, pacienta osobně nevyšetřila, ač tak mohla učinit bez jakéhokoli nebezpečí. Přitom hospitalizace byla indikována. Ve všech ostatních případech byly posouzeny dokumentované důvody k psychiatrické hospitalizaci jako odpovídající.

Ovšem k určitému zneužívání psychiatrie z politické motivace přece jen docházelo. Např. 25. 3. 1987 při příležitosti návštěvy M. Gorbačeva v Praze a znovu 18. února 1988 rozeslalo Ministerstvo zdravotnictví ČSR odborům zdravotnictví KNV dopis označený jako „tajný“, ve kterém žádá, aby „psychiatrická poliklinická oddělení jednotlivých OÚNZ přešetřila pacienty, u kterých se v minulosti vyskytlo nebezpečí z ohrožování okolí, nebo u kterých lze toto nebezpečí předpokládat. Pokud bude zjištěno, že současný zdravotní stav nevylučuje možnost nebezpečí z ohrožování okolí, zajistí psychiatrická poliklinická oddělení jejich hospitalizaci“. Protiprávnost tohoto příkazu spočívala v tom, že k nedobrovolné hospitalizaci měl postačit

pouhý předpoklad nebezpečnosti. Neoprávněnost hospitalizací si zřejmě uvědomovali i autoři dopisu, protože výslovně uvádějí, že „nelze uvést ve zdůvodnění tento pokyn ministerstva zdravotnictví ČSR“. Ovšem terénní psychiatři byli v tomto směru značně laxní a situaci využívali k hospitalizaci pacientů, kteří ji z nekritičnosti odmítali, anebo u kterých existovaly důvody sociální. Tyto skutečnosti byly v r. 1990 a 1991 předmětem šetření Policie Plzeň-jih v Psychiatrické léčebně Dobruška, které ale bylo zastaveno.

Zdá se, že mnohem více bylo a je psychiatrie využíváno z příčin nepolitických, a to jak společností (sociální péče, delikvence, závislosti), tak i příbuznými nemocných (gerontopsychiatrie), ale i nemocnými samými (kverulance, poukazy na duševní stav, invalidizace v sociálně tíživých situacích). Byla celá řada pacientů, kde existovalo „zneužívání psychiatrie“ ve prospěch politicky persekovaných osob a nápomocnost těm, kterým tehdejší doba nepřála.

O porušování práv psychiatrických pacientů a o zneužívání psychiatrie z politických důvodů před rokem 1989 se živě zajímali pracovníci Psychiatrické léčebny v Havlíčkově Brodě. Dva případy s politicko-psychiatrickým pozadím, které vzbudily největší ohlas a podezření ze zneužívání psychiatrie, budou popsány níže.

V letech 1991–1992 vznikl v českém zdravotnictví nový model systému zdravotních pojišťoven. Mnoho úsilí bylo vyvinuto (zvláště dr. Tošnerová, později dr. Tautermann) ve spolupráci se Společností psychotherapeutickou a nově vzniklou Společností psychoanalytickou v definování a popsání užívaných zdravotních výkonů, jejich cenovým kalkulacím a prosazování oprávněných zájmů psychiatrie. V souvislosti s prosazováním potřeb lůžkové psychiatrie vznikla v r. 1992 Asociace psychiatrických léčeben.

Změnou postavení Psychiatrické společnosti a změnami politického, společenského a ekonomického systému docházelo i k dalším změnám: V r. 1990 došlo k prudkému poklesu účasti na akcích společnosti. Československo-polská konference, soudně-psychiatrická konference, konference rodinné terapie aj. byly zrušeny. Ve stejné době došlo k nápadnému úbytku v počtu přijímaných nemocných do psychiatrických léčeben. Šlo nejspíše o prohloubení obav z psychiatrické hospitalizace a o omezení počtu osob přijímaných pro psychické poruchy spojené se závislostí na alkoholu, když prakticky vymizel společenský tlak na jejich léčení. Během dalších 5 let se opět počty hospitalizovaných dostaly postupně na dřívější úroveň. V r. 1991 se projevil nedostatek financí společnosti a přechodně nebylo hrazeno cestovné funkcionářům společnosti, publikace byly oceňovány jen čestnou cenou, schodky konferencí byly hrazeny jen částečně. Finanční ztráta časopisu dosáhla 145 000,- Kč ročně a 5,5 mil. Kč za všechny časopisy

vydáváné ČLS. V r. 1990 činil roční členský příspěvek 90,- Kč a jedno číslo časopisu Československá psychiatrie stálo 15,- Kč. Počala se projevovat snaha o decentralizaci odborných společností. Již v lednu 1990 se osamostatnila Psychoterapeutická společnost v rámci ČLS, a v lednu 1991 se ustavila zcela samostatná Společnost neuropsychofarmakologická a později i samostatná Společnost biologické psychiatrie. Byla založena nová Společnost pro návykové choroby ČLS. Odpovídající sekce naší společnosti ale zůstaly zachovány. Byly založeny i nové sekce společnosti: sekce ambulantních psychiatrů (předseda dr. Vaněk), sekce pro poruchy příjmu potravy (předsedkyně doc. Papežová), sekce psychiatrických oddělení nemocnic (předseda prof. Bouček a později prim. Zrzavecká) a dále etická komise společnosti (předseda doc. Vojtěchovský).

Společně se Společností sexuologickou byl obnoven staronový návrh na zřízení detenčního ústavu pro delikventní osoby s psychickou a sexuologickou poruchou v ochranném léčení. O jeho zřízení usilovali psychiatři již od 70. let, ale k uskutečnění tohoto potřebného zařízení nedošlo ani do r. 2004.

Ministrem zdravotnictví ČR byly zrušeny funkce hlavních odborníků pro jednotlivé obory a nahrazeny odbornými konzultanty MZd. Do této funkce byl jmenován v r. 1991 dr. Baudiš.

Do r. 1992 existovalo stále ještě federální uspořádání Československé lékařské společnosti. Od r. 1993 souběžně s politickým rozpadem na Česko a Slovensko (několik let trval odpor obyvatel k novému názvu „Česko“) se rozdělily i psychiatrické společnosti na samostatné subjekty. Zůstaly pouze přátelské vazby mezi jednotlivci, slib pokračující úzké spolupráce a společný časopis.

Zahraníční partnerské společnosti nabídlý od r. 1990 vzájemnou nezištnou spolupráci a byly nově navázány vztahy s psychiatry z USA, Velké Británie, Německa, Francie a dalšími. Byla uspořádána celá řada vzájemných setkání, zatímco dřívější bilaterální styky se omezily na minimum. Ovšem nové kontakty vtahovaly československou psychiatrickou společnost stále více nejen do evropského i světového dění, ale i do srovnání kvality naší a zahraniční psychiatrie. Psychiatrická společnost se stala členem European Union of Medical Specialists (UEMS), kde byla při jednáních zastupována prim. Tůmou a doc. Hrdličkou. Úkolem tohoto sdružení byla mj. harmonizace postgraduálního vzdělávání psychiatrů.

Se zaváděním metadonového programu v léčbě závislých na opioidech jsme se v ČR opozdili. Tato substituční terapie byla sice v Praze užívána od r. 1991, ale nezodpovědné a nekontrolované podávání metadonu vyvolalo značnou kritiku, protože nebyla zachovávána základní pravidla a předpisy pro distribuci návykových látek. Až v r. 1994 vypracovala Psychiatrická společnost závazná

a přísná pravidla pro používání substituční terapie metadonem.

Po roce 1989 se zvýšily kompetence Psychiatrické společnosti, podstatně se změnila a rozšířila agenda výboru. Výboru připadla úloha hlavního poradce ministerstva zdravotnictví, konzultanta nově vznikajících zdravotních pojišťoven, partnera nově založené Lékařské komory, mediálního popularizátora psychiatrie, arbitra stížností psychiatrických pacientů [18], samostatného koordinátora a organizátora zahraničních styků a setkání, uvolnil se styk s médii, s farmaceutickými společnostmi aj. Naopak zmizelo navrhování a doporučování zahraničních cest a účasti členů společnosti na zahraničních setkáních a zvaní zahraničních odborníků se zcela uvolnilo.

Na programu jednání výboru společnosti byly často doplňky k nově schvalovaným zákonům a vyhláškám (zákon o zdravotní péči, o pojišťovnách, o lécích, rekonstrukce trestního zákoníku, o reklamě, o odborné způsobilosti lékařů a zdravotníků, vyhlášky o systému postgraduální výchovy, o řízení motorových vozidel, o ombudsmanovi, o skartačním řádu, interrupcích, láních, zdravotnické dokumentaci, o způsobilosti vlastnit zbraň, o dispenzarizaci psychiatrických nemocných a další). Členové výboru se účastnili mnoha konkurzů na vedoucí místa v psychiatrických zařízeních. Častým bodem jednání byla práva psychiatrických nemocných.

V r. 2004 (ale již i v r. 1986) podpořil výbor i celá společnost úsilí pracovníků Psychiatrické kliniky LF MU v Brně, které hrozilo omezení provozu. Rovněž intervenoval ve prospěch psychiatrických zařízení v Opařanech, Klatovech a v pražském RIAPSu.

V r. 2003 byla zřízena ve spolupráci s firmou Glaxo-Smith-Kline internetová stránka Psychiatrické společnosti. Ve spolupráci s farmaceutickou firmou Wyeth-Lederle byly uspořádány vždy 13. 11. r. 1998, 1999 a 2000 „Dny proti depresi“. Během nich se uskutečnil skrining depresivních poruch v populaci, po několik týdnů fungovala telefonická „Vánoční linka pomoci“ a byly pořádány tiskové konference.

Se Společností psychoterapeutickou a s Asociací klinických psychologů byla jmenována zvláštní komise, která projednávala, posuzovala a schvalovala akreditaci výukových pracovišť pro psychoterapii. Psychiatrickou společnost zde zastupoval hlavně doc. Hort.

V r. 2003 došlo ke dvěma vražedným útokům vůči lékařům (ortoped a psychiatr) osobami, které byly v krátké době před činem vyšetřování psychiatry. Výbor přešetřil postupy obou psychiatrů. V jednom případě byly zjištěny určité nedostatky v bagatelizaci závažných symptomů, svědčících pro vzrůstající agresivitu.

Po dvouleté práci skupiny odborníků pod vedením prof. Rabocha byly v r. 1999 vydány první

„Doporučené postupy v psychiatrii“ [19]. Byly projednány a schváleny na Celostátním sjezdu v r. 1998. Další novelizované vydání je plánováno na rok 2006. Mezitím ale vyšly další „Postupy v léčbě psychických poruch“ (red. D. Seifertová, J. Praško a C. Höschl [23]) jako výsledek práce na grantu Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy ČR.

Druhé volby po r. 1989 proběhly 6. 4. 1994 a 20. 4. 1994 byl novým předsedou zvolen prof. Zvolský. Ten vedl výbor společnosti do 2. 10. 1996, kdy rezignoval. Novým předsedou byl zvolen prof. Raboch, který předsedal výboru společnosti po zbytek čtyřletého volebního období, ale i nadále po volbách 4. 6. 1997, a i po volbách 4. 4. 2001 až do současnosti. Od r. 2001 má výbor celkem 11 členů. Vědeckými sekretáři byli postupně prof. Raboch, prim. Tůma a dr. Baudiš, místopředsedy dr. Bašný, prof. Höschl a prof. Bouček a členy, prof. Kratochvíl, prof. Libiger, prof. Drtílková, dr. Rektor, dr. Vaněk a dr. Praško. V r. 2003 měla Psychiatrická společnost 1054 členů.

Volby v r. 1994 byly poznamenány spory o jejich platnosti. Vedoucí sekce ambulantních psychiatrů podali zprvu protest předsednictvu ČLS se žádostí o prohlášení neplatnosti volebního aktu a později i soudní žalobu, když jejich požadavek na kooptování 4 členů do výboru nebyl přijat. Před zahájením soudního projednávání ale vzali žalobu zpět a za jejich sekci byli do výboru přizváni 3 členové s hlasem poradním.

PŘÍPADY MANŽELŮ

K. a J. K. a PŘÍPAD M. M.

Zvláštní kapitolou se stalo přešetřování a posuzování několika vybraných a mediálně vděčných případů psychiatrických pacientů, které byly označovány jako represe motivovaná politicky a prováděná jednak soudy, jednak i psychiatrickými zařízeními a psychiatry při posuzování a hodnocení duševního stavu. Sem patří zvláště historie manželů K. a J. K. z Moravy jako příklad „psychiatrizované kauzy“ z let 1966, resp. 1977. V kontrastu s touto historií se jeví poučná i historie M. M. z Moravy, která naopak byla „odpsychiatrizována“. Zdá se ale, že konečný výsledek obou smutných příběhů není příliš odlišný.

Výbor Psychiatrické společnosti byl opakovaně žádán o zhodnocení postupů psychiatrů v těchto případech, v letech 1966–1989. Šlo o posouzení, zda nebyly porušeny etické principy lékařství, resp. psychiatrie. Obě historie jsou natolik komplikované, že nelze než uvést silně zkrácenou verzi.

Manželé K. s dětmi žili v Brně. Celá rodina byla nábožensky založena. V r. 1962 se objevily ze strany matky J. K. a politicky angažovaných dvou bratrů stížnosti, že jejich děti jsou silně zanedbané. Děti byly podvyživené, zaostalé a rodiče odmítali jejich školní docházku. Domluvy úřadů se nesetka-

ly s nápravou, stejně jako opatrovnický dozor. Vznikaly první konflikty kvůli dětem, bytové otázkce, dále v pracovních vztazích (odmítání nepřiměřené práce), ale i z nekonformity se stávajícím režimem, když se K. K. odmítal účastnit voleb. Protože chování obou manželů bylo neobvykle nápadné, vyžádal posléze soud psychiatrické znalecké vyšetření. Tomu se manželé K. od r. 1964 odmítali podrobit, až byli v r. 1966 předvedeni policií k hospitalizaci v psychiatrické léčebně. Diagnóza zněla „psychopatické projevy rázu dlouhodobé kverulatoční reakce v důsledku mnohočetných konfliktových situací“ a doporučeno omezení k právním úkonům – v jednání s Národními výbory a soudy. Pro neshody byli oba manželé vyloučeni z církve Adventistů. Již tehdy se jejich situace stala předmětem mezinárodního zájmu a tehdejší tajemník OSN intervenoval v jejich prospěch u našich úřadů. Soudním výrokem byl dán v r. 1973 syn do adopce a 3 další děti umístěny v Dětském domově. Pětiletá Renata byla dána do péstounské péče sestry paní J. K. Odtud se jí paní K. pokusila odvézt a byla proto vyšetřována pro únos dítěte. Oba manželé podávali řadu stížností a protestů, ale bez úspěchu. V r. 1977 byli oba manželé stíháni pro útok na veřejného činitele, uznání nepřičetnými a v r. 1977 jim byla určena ústavní ochranná léčba. Po roce byla přeměněna na ambulantní a zároveň zrušeno omezení způsobilosti k právním úkonům. Manželé K. odmítali podávání depotních neuroleptik a později i jakékoli psychiatrické kontroly. V r. 1985 se uchýlili do ilegality a byli téměř 4 roky nezvěstní. V červenci 1989 byla ochranná léčba po dalším znaleckém vyšetření zrušena, stejně jako jejich omezení právní způsobilosti. Důvodem byly zvláště mezinárodní protesty. Diagnostické závěry mnoha znaleckých vyšetření byly značně rozporné: od sine morbo psychico, anomální až psychopatickou osobnost, polymorfni psychopatii, přes paranoický vývoj osobnosti až ke kverulatoční paranoi, indukované paranoidní psychóze, ale i vyloučené paranoi, to vše při nadprůměrném IQ. Případ manželů K. vzbudil silnou mezinárodní reakci, z celé západní Evropy docházely ambulantnímu psychiatrovi pohlednice se siluetou rodiny K. a se žádostí, aby byli z léčby propuštěni.

V r. 1992 vypracovalo 6 brněnských soudních znalců psychiatrický posudek se závěrem, že u manželů Kořínkových nešlo o psychózu ani o jinou psychickou poruchu. Ovšem vývody znalecké skupiny nebyly přesvědčivé a jeden ze znalců závěry odmítl stvrdit. A ani etická komise a výbor Psychiatrické společnosti po přezkoumání obsáhlých materiálů neshledal ani profesní ani etická pochybení, i když politické pozadí diskriminace od sedmdesátých let bylo nepochybné.

Manželé K. podali v r. 1992 trestní oznámení na 4 znalce-psychiatry. Po přezkoumání, když angažování znalci trvali na diagnóze kverulatoční para-

noia, vyšetřovatel trestní oznámení odložil. Ještě probíhal dále občansko-právní spor o náhradu za ublížení na zdraví zprvu o 1 188 000,- Kč, později o 35 000 000,- Kč. Ale ani ten nevedl k uspokojení žalobců.

V souvislosti s tímto a s podobnými složitými případy byla zařazena na program pracovní schůzky 3. 9. 1997 tématika „*Existuje vůbec paranoia kverulans?*“ Diskuse dospěla k závěru, že jde sice o velmi vzácnou psychickou poruchu, ale že kverulantní forma paranoie přece jen existuje. A vzdor tomu, že je uznávána pouze klasickou evropskou psychopatologickou školou.

Dlouhotrvající spor odborný, soudní, politický i etický nebyl vlastně zaveden k všeobecně přijatelnému řešení a zhodnocení. Pro hlavní aktéry manžele Kořínkovy byl ukončen až postupujícími věkovými psychickými změnami.

V protikladu k případu manželů K. se vyvíjel příběh pana M. M., který začal v r. 1989, ale pokračoval i v roce 1991, a kterým se opět výbor Psychiatrické společnosti byl nucen zabývat.

Pan M. M., tehdy 35letý sklářský dělník, byl v r. 1989 trestně stíhán ze zjevně politických důvodů pro provokativní rozšiřování textů „*Několik vět*“. Držel protestní hladovku a po 35 dnech byl nedobrovolně převezen do nemocnice. Po psychiatrickém konziliu mu byly aplikovány bez jeho souhlasu infuze.

V r. 1991 veřejně vystoupil se 3 požadavky: – aby byli potrestáni iniciátoři a autoři represivního zákona z r. 1989, namířeného proti demonstrantům, – aby byli zjištěni a potrestáni vyšetřovatelé a prokurátoři, kteří jej obvinili a stíhali a – aby byla potrestána konziliárka-psychiatryně, která u něj indikovala během hladovky infuzní léčbu. Justiční orgány jeho žádost opakovaně odmítly a M. M. zahájil 25. 12. 1991 ve svém domku v moravském Kyjově protestní hladovku. Po několika týdnech, když jeho požadavky přešetřovalo několik komisí vesměs se zamítavým stanoviskem, se celá kauza dostala na první stránky novin. Vyjadřovali se politici, prokurátoři, lékaři, novináři, etikové, právníci a mnoho občanů. Na Václavském náměstí se scházeli demonstranti ve prospěch M. M. Rozvinula se veřejná debata, zda je možno a kdy zahájit léčení proti vůli hladovkáře. Pan M. k sobě téměř nikoho nepouštěl. Aktivita byla vyžadována na lékařích, na psychiatrovi, na policii, na Lékařské komoře, na ministerstvu zdravotnictví, na soudu, na jeho několika málo přátelích, avšak nikdo se k žádné akci neodhodlal i když „hladovka“ trvala již 50, 60, 70 dnů. Pouze známý občanský aktivista J. B. násilím vnikl do domku, po chvíli byl nalezen ukrytý pan M. a bylo zjištěno, že je sice značně vyhublý, ale ve slušném psychickém stavu. K jeho transportu do nemocnice se nikdo neodhodlal. J. B. si svojí akcí vysloužil od pana M. trestní oznámení. Postupně zájem veřejnosti i novinářů odezníval a 29. 3. 1992 po 96

dnech údajného hladovění pan M. bez udání důvodu hladovku ukončil. Na diagnostickém hodnocení se z dostupných zpráv neshodli ani koryfeje naší psychiatrie (dr. Rubeš a prof. Höschl). V celé kauze se angažoval i prezident České republiky, který po dalších 4 měsících prohlásil „Zdá se mi stále zřejmější, že pan M. není psychicky zdrav“ [20].

I výbor Psychiatrické společnosti podával svá odborná vyjádření. Jak je patrné, celá historie s panem M. M. nebyla ani medicínizována, ani psychiatrizována, na rozdíl od případu manželů K. Avšak ani zde nebylo dosaženo mezi odborníky a i mezi laiky jednotného a shodného hodnocení a tak vlastně oba případy skončily podobně – smutně, bez úspěchu, bez vítězství i bez prohry všech angažovaných.

KRITIKA ČESKÉ PSYCHIATRIE

Od r. 1980 do r. 1989 byla psychiatrie mimo hlavní zájem veřejnosti, novinářů i zdravotníků samotných. Situace se změnila v r. 1989, kdy se psychiatrická péče stala po vzoru USA ze 60.–70. let a po vzoru západní Evropy ze 70.–80. let zdrojem zásadní i situační kritiky. U nás se po r. 1989 objevila celá řada institucí, nestátních organizací, novinářů i jednotlivců, kteří více či méně převzali až extrémní argumenty antipsychiatrického hnutí. Žurnalisté i další sdělovací prostředky se věnovaly „senzačním“ odhalením většinou z psychiatrických léčeb. Ke slovu se dostávali často bývalí pacienti se zcela nekritickými názory, ovlivnění psychickou poruchou. Mezi extrémní kritiky psychiatrie patřili zvláště scientologové, a jejich „Občanské komise za lidská práva“, které se snažily registrovat prohřešky psychiatrie na pacientech a dále jedna malá moravská politická strana a další jednotlivci.

Mezi seriózní kritiky se snahou o prospěch psychiatrie patřili mj. delegáti etického výboru WPA, delegace sdružení „People to people“, Mental Disability Rights International (Washington), Mental Health Advocacy Center (MHAC, Budapešť), Committee for the Prevention of Torture and Inhuman or Degrading Treatment and Punishment Rady Evropy, Rada vlády ČR pro lidská práva a její výbor pro lidská práva a bioetiku, kancelář ombudsmana ČR.

Ze zdravotnických a psychiatrických institucí pak Centrální etická komise Ministerstva zdravotnictví ČR a zvláště Centrum pro rozvoj péče o duševní zdraví (CRPDZ, řed. dr. Pfeiffer). Vzniklo v r. 1995 a zaměřilo se hlavně na organizaci rozvoje tzv. komunitní psychiatrické péče, tj. na podporu dlouhodobě a závažně duševně nemocných, na budování podpůrných (denní sanatoria, krizová centra, domácí péče) a sociálních služeb (chráněné zaměstnání, bydlení), na vznik patientských organizací (svépomoc, kluby, poradenství) a na podporu vzniku a rozvoje rodičovských skupin, na ome-

zení počtu lůžek v psychiatrických léčebnách a na protěžování práv psychiatrických pacientů a též na lobování ve prospěch psychiatrie. V průběhu několika let z části ustoupili z extrémnějších pozic (zrušení psychiatrických léčen) a dosáhli částečných úspěchů hlavně v humanizaci vztahů k pacientům a v rozvíjení parciální psychiatrické péče a svépomocných skupin.

V r. 2002 zorganizovalo CRPDZ šetření o dodržování patientských práv ve čtyřech psychiatrických léčebnách [21]. Vyprovokovalo tak diskusi a iniciativu ke zlepšení situace v psychiatrických lůžkových zařízeních.

V r. 2002 uspořádalo CRPDZ ve spolupráci s MDAC parlamentní a mediální kampaň proti existenci klecových a síťových lůžek v psychiatrických lůžkových zařízeních a v ústavech sociální péče. Přínosem bylo, že byly vypracovány a legalizovány standardy pro užívání restriktivních opatření v psychiatrii. Nevýhodou bylo, že celá kampaň opět očerňovala a stigmatizovala psychiatrické nemocné a psychiatrii vzdor dlouhodobému anti-stigmatizačnímu úsilí a aktivitám WPA a naší psychiatrie.

ČINNOST SEKCI PSYCHIATRICKÉ SPOLEČNOSTI

Počátkem osmdesátých let měla Psychiatrická společnost celkem 14 odborných sekcí: psychofarmakologickou, psychosomatickou, psychologickou, dětské a dorostové psychiatrie, pro alkohol a jiné toxikomanie, soudně-psychiatrickou, pro psychiatrickou sexuologii, sociální psychiatrie, psychoterapeutickou, pro rodinnou terapii, gerontopsychiatrickou, pro hypnózu, pro historii psychiatrie a sekci terminologickou.

Později byly založeny: sekce biologické psychiatrie (r. 1982), pro ambulantní psychiatrii (1990) a v devadesátých letech sekce pro poruchy příjmu potravy a sekce psychiatrických oddělení nemocnic.

Některé ze sekcí vyvíjely mimořádně aktivní činnost. Sekce psychofarmakologická ovlivňovala lékovou politiku, organizovala četné odborné semináře, připravovala čl.-maďarská psychofarmakologická symposia, ale hlavně pořádala pravidelné konference v Jeseníku, které později převzala Neuropsychofarmakologická společnost. V r. 2004 proběhla již 46.(!) konference, když historický jesenický mezinárodní kongres, jakýsi „most“ mezi západní a východní evropskou psychiatrií, proběhl v r. 1959. Sekce pořádala nepravidelně a v posledních 3 letech pravidelně doškolovací semináře (doc. Vinař). Rovněž psychosomatická sekce (doc. Baštecký, později dr. Chvála) organizovala pravidelná mezioborová setkání a vypracovala koncepci moderní psychosomatické medicíny. Psychologická sekce (doc. Srnec) pořádala pravidelně 3x ročně „Klinicko-psychologické dny“ a v r. 2004 dosáhl

jejich počet úctyhodných 127 setkání. Tradici „Klinicko-psychologických dní“ založila v šedesátých letech sekce klinické psychologie Pediatrické společnosti ČLS a její předseda a pozdější profesor psychologie PhDr. J. Langmeier. Sekce dětské a dorostové psychiatrie byla vždy aktivní v mezinárodních stycích. Po r. 1989 (doc. Malá, později prof. Drtílková) organizovala též pravidelná setkání, podala návrh koncepce dětské a dorostové psychiatrie a usilovala o osamostatnění svého oboru. Sekce pro alkohol a jiné toxikomanie (doc. Skála, později prim. Mareček a dr. Hampl) spolupracovala s novou samostatnou Společností pro návykové nemoci. Sekce soudní psychiatrie (prof. Študent, později doc. Hynek, dr. Krekule) pořádala pravidelně populární soudně-psychiatrické konference společně se slovenskými odborníky a v r. 2003 dosáhla počtu 27 setkání. Protěžovala adekvátní finanční ohodnocení soudních znalců. V r. 1988 podali doc. Gebhart a prof. Študent propracovaný návrh na zvýšení úrovně soudních znalců-psychiatrů a na zlepšení úrovně znaleckých posudků [22]. Návrh zůstal nerealizován. Sekce pro psychiatrickou sexuologii (prof. Raboch) spolupracovala se Sexuologickou společností a podávala návrhy na zlepšení péče o sexuální devianty a delikventy. Sekce sociální psychiatrie pod vedením doc. Škody zavedla tradici konferencí sociální psychiatrie v Kroměříži (prim. Mikula), které probíhaly každoročně v letech 1973–1992, celkem 20x. Po převzetí předsednické funkce dr. Pfeiffer orientoval činnost více na komunitní psychiatrii, spolupráci s nestátními organizacemi, patientskými a sdruženími příbuzných pacientů. Od Psychiatrické společnosti se částečně izolovala. Sekce psychoterapeutická byla velmi aktivní jak svým předsedou (prim. Hausner), tak představiteli sekce rodinné terapie, založené v r. 1978 (prim. Boš, prim. Špitz). Dr. Hausner až do své rezignace pro nemoc (v r. 1982) vyvíjel bohatou činnost organizační, metodickou i mezinárodní. Organizoval mezinárodní setkání psychoterapeutů socialistických zemí. Podílel se na symposiích socialistických zemí o psychoterapii, např. v Postupimi 25.–30. 10. 1982, kde byly vyhlášeny „Potsdamské psychoterapeutické téze“, které byly vlastně rozvíjením někdejších „Pražských psychoterapeutických tézí“ z r. 1973. Usiloval o vyhlášení psychoterapie jako samostatného medicínského oboru a byl organizátorem celostátních domácích konferencí. Jeho následovník doc. Skála (od r. 1987) byl rovněž velmi aktivní a zvláště se zasloužil (spolu s prim. Rubešem a dr. Urbanem) o výuku a výchovu nejméně dvou generací psychoterapeutů – tzv. „Systém SUR“ (tj. Skála, Urban, Rubeš). Sekce navázala kontakty s psychoterapeutickými sdruženími v NSR a vysílala své členy na pravidelné „Psychoterapeutické týdny v Lindau“. Zastánci psychoanalýzy zůstávali v ústraní a až koncem 80. let měli reprezentanta ve výboru sekce. Sekce

rodinné terapie začala vydávat jednak vlastní „Zpravodaj“, jednak v r. 1988 cyklostylovaný bulletin „Kontext“ v nákladu 300 kusů s překlady zahraničních psychoterapeutických textů. Prim. Boš s prim. Špitzem, jako představitelé rodinných terapeutů v České republice, zavedli tradici Symposií rodinné terapie v Teplicích. Dr. Boš byl předsedou světového Kongresu rodinné terapie v Praze v r. 1987, zaváděl psychologickou léčbu celé rodiny a vychovával pro ni odborníky. Sekce gerontopsychiatrická (byla založena v r. 1967 jako první podobná odborná skupina v Evropě pod předsednictvím dr. Strnada a později prim. Hájka, od r. 1979 doc. Vojtěchovského a později prim. Kumpela, prim. Hronka a dr. Jiráka) pořádala pravidelné schůze a organizovala celorepubliková setkání. Stejně tak sekce pro hypnózu pod vedením doc. Bouchala a později prof. Kratochvíla. Sekce terminologická, později přejmenovaná na sekci pro klasifikaci, diagnostiku a psychopatologii (prof. Dobiáš a později doc. Pavlovský), učinila mnoho pro zpřesnění psychiatrické klasifikace nemocí a psychiatrických termínů. Přeložila několik publikací WHO (jazykový slovník, výkladové slovníky, MKN-10, diagnostická vodítka pro praktické lékaře), z nichž některé vyšly v opakovaném vydání. Z iniciativy MUDr. M. Boreckého doporučil výbor společnosti v r. 1989 vznik pracovní skupiny pro studium psychoanalýzy a 18. 9. 1989 se tato skupina představila při příležitosti 50. výročí smrti S. Freuda přednáškovým programem ve Spolku lékařů českých v Praze.

Historicky mladší sekce Psychiatrické společnosti vyvíjely též úspěšnou činnost. Sekce biologické psychiatrie, ustavená 4. 3. 1981 (prof. Vencovský, později MUDr. Sikora) pořádala hojně navštěvované konference biologické psychiatrie (naposledy jedenáctá v r. 2003 v Luhačovicích, předtím v Karlových Varech a v Horních Beřkovi-

cích. To ale již byla hlavním pořadatelem samostatná Společnost biologické psychiatrie s předsedou prim. MUDr. RNDr. J. Sikorou). Dále sekce ambulantní psychiatrie (dr. Vaněk) se věnuje více organizačním, legislativním a stavovským otázkám, sekce pro poruchy příjmu potravy (doc. Papežová) pečlivě připravuje pravidelné konference s mezinárodní účastí v Praze, v r. 2005 již počtvrté. A konečně sekce psychiatrických oddělení nemocnic (prof. Bouček, později prim. Zrzavecká) usilují o důstojné a potřebné zařazení psychiatrických oddělení do systému psychiatrické péče a o spravedlivé ekonomické zajištění. Sekce pro historii psychiatrie byla pro dlouhodobou nečinnost zrušena.

Tento přehled nemůže popsat celou širší činnost, které sekce projevovaly, často s enormním elánem a nadšením. Jejich akce spoluvytvářely obraz, činnost a autoritu celé Psychiatrické společnosti.

A tak česká psychiatrie a Psychiatrická společnost ČLS JEP v roce 2005 hledí do budoucnosti s vírou v nové zásadní vědecké objevy v oblasti duševních nemocí, v účinnější léčebné metody, v zastavení nárůstu deklarovaných psychických poruch, ve zlepšení psychiatrické péče lepší organizací a větší spoluprací s ostatními obory, v částečnou deinstitucionalizaci a rozvíjení ambulantních a komunitních služeb, ve zlepšení spolupráce s pacienty se závažnými poruchami, v rozvoj svépomocných aktivit a v destigmatizaci a humanizaci naší činnosti. Cestu k tomu nám ukazuje naše koncepce psychiatrické péče.

Děkuji přátelům prof. P. Zvolenskému, doc. M. Vojtěchovskému, prof. J. Rabochovi, doc. V. Hortovi, doc. J. Srnčovi a MUDr. Z. Bašnému za opravy, doplňky a zpřesnění textu, protože oni byli nejen svědky a účastníky, ale i aktéry většiny popisovaných událostí.

LITERATURA

- Vondráček, V., Hanzalová, J.:** Prvních dvacet let padesátiletého trvání Československé psychiatrické společnosti I. Čs. Psychiat., 66, 1970, s. 179–185.
- Vondráček, V., Hanzalová, J.:** Prvních dvacet let padesátiletého trvání Československé psychiatrické společnosti II. Čs. Psychiat., 66, 1970, s. 246–253.
- Vencovský, E.:** Historie Československé psychiatrické společnosti (1939–1969). Čs. Psychiat., 66, 1970, s. 1–5.
- Mečíř, J.:** Psychiatrická společnost České lékařské společnosti v letech 1973–1977. Čs. Psychiat., 73, 1977, s. 217–220.
- Mečíř, J.:** Připomínáme si výročí založení Purkyňovy společnosti pro studium duše a nervstva, 80 roků existence prvního českého psychiatrického časopisu. Čs. Psychiat., 80, 1984, s. 353–358.
- Baudiš, P.:** Zpráva o činnosti Psychiatrické společnosti ČLS JEP za období duben 1990 – duben 1994. Čs. Psychiat., 90, 1994, s. 187–190.
- Blahoš, J., Ticháček, B. a kol.:** Storočenka, historie České lékařské společnosti J. E. Purkyně. Česká lékařská společnost, Praha, 2000. I. vydání, 274 s. II. vydání 2005.
- Raboch, J., Baudiš, P.:** Zpráva o činnosti výboru Psychiatrické společnosti ČLS JEP za období červen 2000 až červen 2002. Čs. Psychiat., 98, 2002, s. 360–362.
- Raboch, J., Baudiš, P.:** Zpráva o činnosti Psychiatrické společnosti ČLS JEP z období červen 2002 – červen 2004, Čes. a slov. Psychiat. 100, 2004, s. 394–397.
- Černý, K.:** Dějiny České psychiatrické společnosti a jejich předchůdkyň (1919–1979). Čes. a slov. Psychiat. 99, 2003, s. 27–44.
- Archiv výboru České psychiatrické společnosti, zápisy z jednání výboru a korespondence z let 1980–2004 v rozsahu cca 1,1 bm. Uložený na Psychiatrické klinice 1. LF UK v Praze 2.
- A Bilateral Exchange: The American Psychiatric Association and The Czechoslovak Psychiatric Association. Ed.: C. Škoda, P. Baudiš, A. Palčová. Psychiatrické centrum Praha, Praha, 1993. 222 s.

13. **Vencovský, E., Pogády, J.:** VI. Světový psychiatrický kongres. Čs. Psychiat., 73, 1977, s. 419–423.
14. **Mečíř, J.:** Osobní sdělení 1. 12. 2004.
15. **Šrám, R.:** Osobní sdělení 9. 12. 2004.
16. **Smolík, P., Zvolský, P., Novotný, V. (Ed.):** Supplementum k stému výročí 1904–2004. Čes. a slov. Psychiat., Supplementum 2, 2004. 80 s.
17. **Koncepce psychiatrické péče.** ČS Psychiat., Supplementum 2, 1997, s. 3–28.
18. **Baudiš, P.:** Stížnosti psychiatrických pacientů. ČS Psychiat. 98, 2002, s. 339–342.
19. **Raboch, J. (Ed.):** Psychiatrie. Doporučené postupy psychiatrické péče. Galén, Praha, 1999. 180 s.
20. **Šídlo, J.:** Miloslav Mareček chce umřít. Respekt, 6/1993, 7.–11. 7. 1993.
21. **Stuchlík, J., Pfeiffer, J., Pěč, O.:** APEL – audit práv a etiky léčby v psychiatrických léčebnách. Čes. a slov. Psychiat., 100, 2004, s. 140–147.
22. **Gebhart, J., Študent, V.:** Organizace a úkoly soudní psychiatrie v ČSR. Čs. Psychiat., 84, 1988, s. 327–331.
23. **Seifertová, D., Praško, J., Höschl, C. (Ed.):** Postupy v léčbě psychických poruch. Academia Medica Pragensis, Praha, 2004. 472 s.

Dodáno redakci: 18. 5. 2005

*MUDr. Pavel Baudiš, CSc.
Psychiatrické centrum Praha
Ústavní 91
181 03 Praha 8
e-mail: baudisp@volny.cz*

Padesáté výročí Katedry psychiatrie IPVZ

V roce 1955 byla v rámci vzniku Ústavu pro doškolení lékařů zřízena psychiatrická katedra představovaná nejprve jedinou osobou – vedoucím katedry doc. MUDr. Josefem Prokúpkem. Šlo o období pro psychiatrii nepříznivé – očekávalo se vymizení duševních poruch při budování socialismu, počet odborníků byl malý, ambulantní péče nerozvinutá.

Katedře byla svěřena organizace a provádění prvních atestací. Vznikl poradní sbor katedry a postupně se rozběhly školicí akce pro různé skupiny odborníků. Na místa pedagogických pracovníků katedry nastupovali lékaři, kteří se zanedlouho stali špičkovými odborníky, např. Oldřich Vinař, Lubomír Hanzlíček, Ján Gross, Stanislav Grof a Alois Janík. Posledně jmenovaný vykonával funkci druhého vedoucího katedry do roku 1992, kdy byl vystřídán Karlem Chromým.

Klinická základna katedry byla od počátku umístěna v Psychiatrické léčebně Bohnice a v devadesátých letech měla statut kliniky. V předchozích letech byly aplikovány v péči o pacienty tehdy oceňované principy jako sektorový systém a systém otevřených dveří. Existence katedry v léčebně nebyla vždy bezproblémová, i když nabízela pro obě strany možnosti vzájemného přínosu.

Dodáno redakci: 18. 4. 2005

V posledních letech byl dopracován zejména osvědčený systém specializačních kurzů, které byly nabízeny pro všechny zainteresované kandidáty atestací ve dvouletých aktualizovaných cyklech přihlížejících posléze k požadavkům EU. Jako přednášející jsou do kurzů zváni specialisté z různých regionů a pedagogický sbor byl obohacen o několik mladých perspektivních psychiatrů. Součástí specializačních kurzů je pravidelné „nezávazné“ procvičování stále nových písemných testů, což vedlo k výraznému nárůstu odborných znalostí kandidátů a snížilo zkuškový stres i selhání při atestačním testu. Současná velmi dobrá úroveň kandidátů atestací podporuje dojem, že se i Katedra psychiatrie IPVZ úspěšně připojila k řadě těch, kteří o přípravu mladých odborníků pečují.

V nadcházejícím období připadnou katedře v rámci Institutu úkoly hlavně metodické a organizační, k jejichž úspěšnému zvládnutí opět potřebuje pomoc psychiatrické veřejnosti. Vůči kandidátům nových atestací bude katedra nadále aplikovat principy přesné a veřejně definované požadavků, nabídky vzdělání v požadované tématice, možnosti průběžného ověřování vlastních znalostí pro soukromou kandidátovu potřebu a u zkoušek zásadu náročnosti, ale i kolegiálního a co možná neformálního ovzduší.

Pracovníci katedry